

LIBERTATEA DE EXPRIMARE A AVOCATULUI ÎN JURISPRUDENȚA CEDO

Adela-Diana Tarța¹⁾

Rezumat: Având în vedere dezvoltarea continuă a societății, evoluția mass-mediei, apariția unor mijloace tehnice tot mai performante, dar și preluarea unei mentalități occidentale din ce în ce mai liberale, dreptul la liberă exprimare dobândește un rol esențial în prezent. Odată cu această evoluție, este imperios necesară toleranța și spiritul de deschidere, acordându-se posibilitatea persoanelor de a-și exprima opiniile în spațiul public sau privat.

În anumite profesii, precum cea de avocat, dreptul la liberă exprimare are chiar un rol esențial, iar asigurarea unor mijloace de protecție eficiente este deosebit de importantă, deoarece duce la dezvoltarea sentimentului de siguranță, intimitate, demnitate și onoare, valori esențiale atât într-o societate democratică, cât și în concret în această profesie.

Totuși, odată cu exercitarea dreptului la liberă exprimare, pot apărea multiple ipoteze de intruziuni – justificate sau nejustificate – în sfera drepturilor altor persoane, fiind astfel lezată viața privată, reputația sau demnitatea acestora, spre exemplu, prin transmiterea unor informații neadevărate, denigratoare sau confidențiale, în raport de ceilalți participanți la actul de justiție.

Așadar, în situațiile în care dreptul la liberă exprimare periclitează drepturile altora, trebuie determinate anumite criterii de analizare în balanță a acestor interese.

Summary: Considering the continuous development of society, the evolution of the media, the increasingly efficient technical means, but also the taking over of a Western, liberal mindset, the freedom of expression acquires an essential role these days. With this evolution, tolerance and the spirit of openness are imperative, allowing people to express their opinion in public or in private.

In certain professions, such as lawyering, freedom of expression plays an essential role, and effective means of protection are particularly important, as this leads to the development of a sense of security, intimacy, dignity and honor, essential values in both a democratic society, as well as in this profession.

However, with the exercise of the right to free expression, multiple hypotheses of intrusions - justified or unjustified - may arise regarding the rights of other persons, thus damaging their private life, their reputation or their dignity, for example by transmitting untruthful, degrading or confidential information in connection with other participants in the act of justice.

Therefore, given that in some situations freedom of expression can affect the rights of others, there must be determined certain criteria for balancing these interests.

¹⁾ Adela-Diana Tarța este avocat, membru al Baroului Cluj. Poate fi contactată la adresa de e-mail adela.tarta@chirita-law.com

1. INTRODUCERE

Libertatea de exprimare reprezintă un drept fundamental în societatea actuală, motiv pentru care pluralismul ideilor și posibilitatea de exprimare a ideilor în spațiul public sau privat trebuie în mod cert susținute și chiar încurajate.

Având în vedere că domeniul este unul sensibil, deseori dreptul la libera exprimare intră în conflict cu drepturi inerente ale altor persoane, precum dreptul la viață privată sau reputație, caz în care analiza libertății de exprimare trebuie realizată în balanță cu drepturile celorlalți. În acest context, de nenumărate ori, chiar Curtea Europeană a Drepturilor Omului a fost investită cu soluționarea unor conflicte între art. 8 și art. 10 din Convenție.

Dificultățile în calificarea interesului superior sunt sporite, deoarece ambele drepturi au o importanță similară și trebuie întotdeauna analizat în concret cărui drept i se va acorda prevalență în speță, ținându-se cont de toate circumstanțele factuale relevante.

Mai mult decât atât, există unele domenii chiar mai sensibile, precum domeniul justiției, unde, mai ales în privința avocaților, necesitatea exprimării unor opinii fără teama de o eventuală cenzură sau sancțiune viitoare este chiar mai stringentă decât în alte domenii. Această necesitate apare deoarece în susținerea intereselor clientului său și, totodată, în criticarea argumentelor celeilalte părți sau ale instanței, avocatul trebuie să susțină de multe ori afirmații deranjante pentru alți participanți în procesul de justiție. În acest sens, foarte frecvent pot apărea conflicte de tipul celor descrise mai sus, atât între avocați între ei, cât și între avocați și ceilalți participanți.

Astfel, în continuare, după lămurirea noțiunilor de „libertate de exprimare” și „drept la imagine”, prezentul articol va reda o punere în balanță ale acestor două drepturi fundamentale (pct. 2), urmând să contureze apoi particularitățile conflictului dintre acestea în cazul activității avocaților, prin raportare la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (pct. 3).

2. CONFLICTUL DINTRE LIBERTATEA DE EXPRIMARE ȘI DREPTUL LA IMAGINE

Libertatea de exprimare reprezintă un drept fundamental într-o societate democratică, fiind o garanție și, totodată, o condiție necesară a progresului.

El implică două componente, și anume libertatea de opinie și libertatea de informație. Prima dintre acestea presupune evitarea consecințelor negative în cazul în care o persoană își exprimă public opiniile, iar cea de-a doua presupune dreptul de a comunica și primi informații, fără restricții²⁾.

Totuși, după cum se reține inclusiv în doctrină, libertatea de exprimare este un *drept neobișnuit*³⁾, deoarece, pe lângă faptul că acesta este un drept în sine, el este și un drept indispensabil sau prejudiciabil pentru alte drepturi. În acest sens, libertatea de exprimare intră în conflict frecvent cu alte drepturi ale persoanelor, precum dreptul la imagine, privit din perspectivă largă.

²⁾ R. Chiriță, Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentarii și explicații, Ediția a II-a, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 326.

³⁾ *Ibidem*.

Protecția acestor drepturi concurente este realizată inclusiv prin existența unor limitări ale libertății de exprimare, instituite prin art. 30 alin. (6) Constituție („Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine”) și prin art. 10 alin. (2) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Astfel, de cealaltă parte apar acum drepturile ce ar putea fi afectate de exercitarea libertății de exprimare a unei alte persoane: dreptul la propria imagine (cuprinzând atribute individuale care țin de fizionomie ori voce), dreptul la respectarea vieții particulare, dar și dreptul la respectarea demnității, reputației și onoarei. Din punctul nostru de vedere, prin raportare inclusiv la formularea art. 30 alin. (6) din Constituție mai sus citat, toate aceste trei categorii de drepturi sunt strâns legate de imaginea unei persoane, putând fi înglobate în noțiunea generică de „**drept la imagine**” – o noțiune foarte largă și complexă.

Din perspectiva **dreptului la propria imagine**, libertatea de exprimare ar putea intra în contradicție cu dreptul unei alte persoane de a se opune reproducerii neautorizate, utilizării sau difuzării proprii înfățișări fizice sau voci.

Sfera acestei protecții este extrem de largă, însă este important și contextul. În acest sens, publicarea fotografiei unei persoane de notorietate de la un eveniment public nu este culpabilă, deoarece, în unele situații, consimțământul se consideră prezumat – precum cazul ceremoniilor oficiale, conferințelor, reuniunilor sportive etc. Prin participarea la astfel de activități destinate publicității, se poate prezuma că s-a acceptat expunerea la privirile publicului⁴⁾.

Din perspectiva **vieții particulare**, o mențiune importantă este faptul că delimitarea sferei private de viața publică se face în mod distinct raportat la fiecare persoană. Astfel, unele categorii de persoane – artiștii, oamenii politici sau sportivii foarte renumiți – au o sferă privată mult mai restrânsă decât oamenii obișnuiți, astfel încât multe aspecte ale vieții lor private pot fi divulgate publicului, în baza interesului general și al dreptului la informare⁵⁾.

În plus, poate exista interes din partea societății și în cazul unor persoane ce nu sunt publice, însă sunt implicate în subiecte de interes general. În cazul lor totuși, protecția este mai restrânsă, aceste ingerințe putând constitui mai ușor intruziuni în viața privată, fiind încălcat art. 8 CEDO.

Concludentă este soluția din **cauza Toma c. României**⁶⁾, în care organele de poliție au chemat jurnaliștii și le-au permis să filmeze arestarea unui presupus traficant de droguri, fără consimțământul său, cu scopul de a face publice imaginile respective, fără a exista nicio justificare și niciun scop legitim al acestei ingerințe în viața privată a reclamantului. Totuși, pentru a se considera că este încălcat dreptul la viață privată în sensul art. 8 CEDO, Curtea consideră că ar trebui să existe o „intruziune intolerabilă și continuă”, astfel încât ingerința să fie de o așa gravitate încât să afecteze integritatea personală⁷⁾.

O a treia latură a dreptului la imagine – și cea mai importantă în contextul prezentului articol – este reprezentată de **demnitatea, onoarea și reputația unei persoane**.

Din această perspectivă, libertatea de exprimare poate aduce atingeri sub formă de calomnii sau defăimări – atunci când rezultă din imputarea unor fapte care în cea mai mare măsură sunt false – sau sub formă de insulte, atunci când sunt adresate expresii jignitoare sau disprețuitoare.

Astfel, libertatea de exprimare trebuie exercitată cu bună-credință, examinându-se atent conținutul informațiilor vehiculate, pentru a se evita erorile ce ar putea prejudicia uneori în mod ireversibil alte

⁴⁾ A. Petru, Protecția juridică a dreptului la propria imagine, în *Dreptul* nr. 5-6/1993, p. 51.

⁵⁾ Ș. Diaconescu, I. Reghini, P. Vasilescu, *Introducere în dreptul civil*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 352.

⁶⁾ Hotărârea din data de 24 februarie 2009 în cauza *Toma c. României*, CEDO, cererea nr. 42716/02.

⁷⁾ R. Chiriță, *Dreptul la viață privată și de familie*. Jurisprudență CEDO, Ed. Hamangiu, București, 2013, pp. 185-186.

persoane. S-a arătat că buna-credință ar consta în „legitimitatea scopului urmărit, absența animozității personale, obiectivitatea, măsura și decența în expresie, respectarea principiului nevinovăției și a regulilor deontologice”⁸⁾.

De cele mai multe ori deci, conflictele apar între dreptul la liberă exprimare și dreptul la demnitate al altor persoane, moment la care este necesară punerea în balanță a celor două interese.

În acest sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului chiar a sintetizat, în cuprinsul hotărârii din **cauza Axel Springer AG c. Germaniei**⁹⁾, criteriile ce trebuie avute în vedere la analiza în balanță a acestor două drepturi. Astfel că aspectele de care trebuie să se țină cont sunt următoarele: contribuția la o dezbateră de interes general (aici vor fi avute în vedere nu doar chestiunile politice sau infracțiunile, ci și chestiuni sportive, artistice etc.), cât de bine este cunoscută persoana vizată și care este subiectul discuției/reportajului, comportamentul anterior al persoanei vizate (felul în care se raportează persoana în cauză la relațiile cu presa, dar și faptul că informațiile au fost deja expuse publicului), metoda de obținere a informației și veridicitatea acesteia și, nu în ultimul rând, consecințele publicării¹⁰⁾.

Totodată, este important de menționat și faptul că unele informații ce reprezintă aspecte de interes general, deși neplăcute pentru persoanele în cauză, pot fi expuse publicului larg, deoarece societatea beneficiază de dreptul constituțional la informare, esențial într-o societate democratică.

Mai mult, din momentul asumării unei funcții oficiale, sfera protecției dreptului la viață privată se restrânge. Acest din urmă aspect este evidențiat și prin **cauza Minelli c. Elveției**¹¹⁾, unde se reține expres că „protecția care se aplică unei personalități relativ notorii nu este egală cu cea care se aplică unui individ necunoscut publicului”¹²⁾.

Astfel, de multe ori, libertatea de exprimare, chiar dacă încalcă într-o oarecare măsură drepturile altor persoane, poate fi justificată de un interes public, de un interes preponderent privat superior sau chiar de simțământul victimei. Analiza ingerințelor se va realiza în mod distinct, ținând cont și de gradul de notorietate al persoanei lezate, trebuind a fi analizat și dacă afirmația este o judecată de valoare (caz în care existența unei baze factuale este suficientă pentru legitimitatea informației) sau o informație factuală (caz în care ar fi necesară proba bunei-credințe sau a veridicității).

3. PARTICULARITĂȚI ALE LIBERTĂȚII DE EXPRIMARE A AVOCATULUI PRIN RAPORTARE LA JURISPRUDENȚA CEDO

O situație aparte unde apar frecvent conflicte între dreptul la liberă exprimare a unei părți (în speță, avocatul) și dreptul la imagine a celorlalți participanți la litigiu este domeniul justiției.

Avocatului trebuie în mod obligatoriu să i se garanteze o marjă largă a dreptului la liberă exprimare, având în vedere caracterul liberal și independența profesiei. În caz contrar, dacă ar simți în mod continuu presiunea unei posibile sancțiuni și o obligație continuă de autocenzură, actul de justiție ar fi cu certitudine

⁸⁾ O. Ungureanu, C. Munteanu, Considerații privind caractererele și limitele drepturilor personalității în reglementarea Noului Cod civil, în volumul In Honorem Radu Motica, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 245.

⁹⁾ Hotărârea din 7 februarie 2012 în cauza *Axel Springer AG c. Germaniei*, CEDO, cererea nr. 39954/08.

¹⁰⁾ B. Ionescu, *Dreptul la propria imagine. O perspectivă practică*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, pp. 104-107.

¹¹⁾ Hotărârea din 14 iunie 2005 în cauza *Minelli c. Elveției*, CEDO, cererea nr. 14991/02.

¹²⁾ B. Ionescu, op. cit., p. 89.

afectat, avocatul nemaivând libertatea aprecierii oportunității mijloacelor de apărare pe care le-ar putea utiliza.

Totuși, el trebuie să respecte ceilalți participanți ai actului de justiție, să respecte regulile deontologice și să nu aducă afirmații denigratoare, injurii sau insulte.

Deși pe plan intern nu se acordă întotdeauna protecția necesară dreptului la liberă exprimare a avocaților, motiv pentru care au existat numeroase sancțiuni față de avocați în acest sens (disciplinare, pecuniare sau chiar penale), totuși, de cele mai multe ori, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat că acestea au fost contrare art. 10 din Convenție și că au îngrădit în mod nejustificat dreptul la liberă exprimare a avocaților.

Poate cea mai relevantă hotărâre a Curții Europene a Drepturilor Omului în materie este **hotărârea în cauza Morice c. Franței**¹³⁾, prin care Curtea recunoaște faptul că statutul specific al avocaților le conferă o poziție centrală în administrarea actului de justiție ca intermediar între publicul larg și instanțele de judecată, astfel că aceștia ar putea contribui inclusiv prin intermediul presei la dezbateri de interes public.

Pe scurt, în cauza *Morice c. Franței*, Curtea a fost chemată să se pronunțe după ce avocatul Olivier Morice, care o reprezenta pe văduva judecătorului Bernard Borrel, a fost condamnat pentru complicitate la infracțiunea de defăimare publică a funcționarilor statului, pentru afirmațiile făcute în presă cu privire la doi magistrați. El și ceilalți doi inculpați au fost obligați să plătească o amendă de 4.000 de euro, 1.000 de euro cheltuieli de judecată, precum și 7.500 de euro cu titlu de daune către fiecare dintre cei doi judecători din cauză.

Practic, avocatul Morice, într-un articol publicat în *Le Monde*, a pus la îndoială imparțialitatea judecătorilor, pe care i-a acuzat de complicitate în vederea favorizării teoriei sinuciderii judecătorului Borell, care, în opinia avocatului, fusese asasinat. Ulterior, procurorul de caz a confirmat teoria asasinării.

În hotărârea anterior menționată, Curtea a condamnat Franța pentru încălcarea articolului 6 din Convenție, cu privire la dreptul la un proces echitabil, și a articolului 10, cu privire la libertatea de exprimare. S-a reținut mai ales faptul că afirmațiile susținute de avocatul Morice sunt judecări de valoare, motiv pentru care este suficientă existența unei minime baze factuale, mai ales atunci când subiectul este unul de interes general – administrarea justiției.

Curtea, prin trimitere la **cauzele *Lingens c. Austriei***¹⁴⁾ și ***Oberschlick c. Austriei***¹⁵⁾, a realizat o distincție între declarațiile referitoare la fapte și judecățile de valoare: *existența faptelor poate fi demonstrată, în timp ce adevărul unor judecări de valoare nu poate fi dovedit.*

Se reține astfel că cerința de a dovedi adevărul unei judecări de valoare este imposibil de îndeplinit și încalcă însăși libertatea de opinie, care este o parte fundamentală a dreptului garantat prin Articolul 10 (a se vedea **cauza *De Haes și Gijssels c. Belgiei***¹⁶⁾). Totuși, în cazul judecăților de valoare, proporționalitatea unei ingerințe poate depinde de existența unei „baze faptice” suficiente pentru afirmația contestată: dacă nu există, respectiva judecată de valoare se poate dovedi excesivă (aspecte constatate tot prin trimitere la cauza *De Haes și Gijssels c. Belgiei*).

Motivarea Curții din cauza *Morice c. Franței* mai este importantă și din alte perspective. Astfel că, spre exemplu, prin hotărârea citată se realizează o distincție clară între afirmațiile din cadrul unui litigiu și cele dintr-un alt cadru.

¹³⁾ Hotărârea din 23 aprilie 2015 în cauza *Morice c. Franței*, CEDO, cererea nr. 29369/10.

¹⁴⁾ Hotărârea din 8 iulie 1986 în cauza *Lingens c. Austriei*, CEDO, cererea nr. 9815/82.

¹⁵⁾ Hotărârea din 23 mai 1991 în cauza *Oberschlick c. Austriei*, CEDO, cererea nr. 11662/85.

¹⁶⁾ Hotărârea din 24 februarie 1997 în cauza *De Haes și Gijssels c. Belgiei*, CEDO, cererea nr. 19983/92.

Așadar, libertatea de exprimare este mai largă în cadrul ședinței de judecată, un avocat având dreptul să susțină interesele clientului său inclusiv folosind exagerări, gradul de toleranță fiind mai ridicat față de afirmațiile susținute în afara sălii de judecată.

Mai mult, tot în cauza *Morice c. Franței*, Curtea a evidențiat și importanța subiectului dezbătut, libertatea de exprimare fiind mult mai largă atunci când subiectul este unul de interes general.

Astfel, Curtea a considerat că remarcile care privesc funcționarea sistemului judiciar și manipularea cazului Borrel reprezintă dezbateri de interes public, prin urmare ar exista un interes legitim. Totuși, libertatea de exprimare a avocatului nu este atât de largă precum cea a jurnalistului, deoarece el nu este însărcinat cu responsabilitatea de a menține publicul informat.

Se observă, așadar, că această hotărâre este importantă din mai multe puncte de vedere.

În primul rând, ea cuprinde un capitol prin care este reluată punctual întreaga jurisprudență a Curții până în anul 2015 în materie (capitolul „Statutul și libertatea de expresie a avocaților”). Totodată, judecătorii stabilesc limitele libertății de expresie a avocatului în afara cadrului procesual și a cadrului strict al apărării clientului, în temeiul art. 10 al Convenției. Soluția este de asemenea importantă, deoarece privește și aprecierea criticilor unui avocat față de funcționarea sistemului judiciar, dar consacră și existența unui drept al acestuia de a emite judecăți de valoare.

Față de această hotărâre, se reține faptul că libertatea de expresie este strâns legată de independența profesiei de avocat, iar numai în mod excepțional o limită adusă acestei libertăți ar putea fi apreciată ca necesară într-o societate democratică.

Practic, observăm că avocatul poate să aducă inclusiv anumite exagerări sau afirmații false în scopul apărării clientului său, în situația în care libertatea de exprimare este exercitată în cadrul unui litigiu. În schimb, dacă afirmațiile sunt făcute în afara procesului, legătura fiind doar contextul cauzei, ele nu sunt justificate și pot atrage inclusiv aplicarea unei sancțiuni¹⁷⁾.

Tot în acest sens, prin **hotărârea din cauza Roland Dumas c. Franței**¹⁸⁾, s-a reținut că procurorul, în calitate de parte în proces, trebuie să „suporte criticile cu caracter larg” din cadrul dezbaterilor într-un litigiu concret, chiar dacă anumite cuvinte sunt deplasate, atât timp cât nu se referă la calitățile sale profesionale sau de altă natură.

Mai mult, tot prin referire la afirmații făcute în cadrul procesual, de data aceasta cu referire la critici aduse între avocații părților cu interese contrare, Curtea reține prin **hotărârea din cauza Nikula c. Finlandei**¹⁹⁾ faptul că partea adversă trebuie să tolereze criticile ce îi sunt adresate de adversar, cât timp ele sunt adresate în sala de judecată și nu conțin injurii.

În motivare, instanța reține în această cauză că avocatul are chiar obligația de „a apăra cu zel interesele clienților săi”, revenindu-i posibilitatea alegerii mijlocului concret de apărare, fără a fi sub influența vreunei potențiale sancțiuni penale ulterioare.

Nu trebuie neglijată nici analiza relației avocat-judecător. În acest sens, chiar anterior hotărârii *Morice c. Franța*, Curtea reținuse în **cauza Kyprianou c. Ciprului**²⁰⁾ faptul că, deși trebuie să existe o relație de respect între avocat și judecătorul cauzei, nu se pot aplica sancțiuni care ar putea produce un efect negativ asupra activității avocaților. În această cauză, avocatul, fiind întrerupt în timp ce proceda la interogarea

¹⁷⁾ R. Chiriță, Convenția Europeană a Drepturilor Omului ..., p. 336.

¹⁸⁾ Hotărârea din 15 iulie 2010 în cauza *Roland Dumas c. Franței*, CEDO, cererea nr. 34875/07.

¹⁹⁾ Hotărârea din 21 martie 2002 în cauza *Nikula c. Finlandei*, CEDO, cererea nr. 31611/96.

²⁰⁾ Hotărârea din 15 decembrie 2005 în cauza *Kyprianou c. Ciprului*, CEDO, cererea nr. 73797/01.

unui martor al acuzării, a solicitat retragerea din cauză, iar după ce judecătorul i-a refuzat retragerea, acesta a manifestat un comportament agresiv în fața instanței. În acest sens, considerându-se că a sfidat instanța, avocatul Kyprianou a fost condamnat la 5 zile de închisoare, cu executare imediată. Curtea a considerat ca fiind încălcat articolul 10 din Convenție, sancțiunea fiind disproporționată și putând avea efecte negative față de activitatea tuturor avocaților, nu doar raportat la avocatul în cauză.

Mai mult, tot în această hotărâre s-a reținut și faptul că, pentru ca publicul să aibă încredere în administrarea actului de justiție, trebuie să aibă încredere și în capacitatea avocaților de a asigura o reprezentare eficientă, motiv pentru care libertatea de exprimare trebuie protejată.

Nu în ultimul rând, este important de menționat și faptul că, deși poate mai redusă decât în cadrul procesual, libertatea de expresie a avocatului nu încetează să mai fie apărută la ieșirea din sala de judecată.

Aceste aspecte sunt evidențiate printr-o hotărâre mai recentă a Curții, în **cauza Ottan c. Franței**²¹⁾, în care un avocat a exprimat anumite atacuri la adresa sistemului de justiție și a judecătorilor, imediat după ieșirea din instanță. Astfel, imediat după pronunțarea unei soluții de achitare a unui jandarm ce a ucis un tânăr dintr-o comunitate străină, dintr-un cartier al clasei muncitoare, în timpul unei urmăriri, avocatul a declarat într-un interviu că achitarea nu a fost o surpriză, având în vedere componența etnică a Curții cu jurați, compusă exclusiv din „albi”. Pentru acestea, avocatul a fost sancționat disciplinar cu avertisment.

Curtea a constatat că declarațiile avocatului au fost făcute ca parte a unei dezbateri cu privire la funcționarea sistemului de justiție penală, în circumstanțele unei mediatizări intense a cazului. În contextul dat, declarațiile nu au constituit o acuzație insultătoare sau rasială, ci priveau imparțialitatea juraților și organizarea instanțelor penale. S-a reținut că declarațiile au reprezentat o judecată de valoare cu o bază factuală suficientă, fiind parte din apărarea clientului avocatului. Astfel că sancțiunea, chiar dacă era cea mai ușoară pedeapsă posibilă – avertismentul, a fost totuși disproporționată și nu a fost necesară într-o societate democratică.

Concluzionând, deși se observă faptul că libertatea de exprimare este protejată la un nivel superior în cazul avocaților în cadrul unui litigiu în curs, de cealaltă parte, în afara cadrului procesual, CEDO a arătat deja că afirmațiile unui avocat nu pot depăși „comentariile admisibile” fără o solidă bază factuală (hotărârea din **cauza A. c. Finlandei**) și nu pot adresa injurii celorlalți participanți la actul de justiție²²⁾.

Astfel, deși avocații beneficiază de drepturi și privilegii printre care se numără o protecție sporită a libertății în ceea ce privește argumentele folosite în instanță, există și anumite restricții în materie de conduită profesională, avocații având, totodată, obligația de a fi discreți, onești și demni.

4. CONCLUZII

Rezumând toate cele de mai sus, observăm că din jurisprudența Curții reiese fără putință de tăgadă faptul că pluralismul ideilor trebuie să constituie un fundament al societății moderne.

Mai ales în cazul profesiilor independente și liberale, unde exercitarea dreptului la liberă exprimare este practic strâns legată de exercitarea atribuțiilor, protecția trebuie să fie mai accentuată, blocându-se astfel toate încercările de restrângere nejustificată a acestui drept.

²¹⁾ Hotărârea din 19 aprilie 2018 în cauza *Ottan c. Franței*, CEDO, cererea nr. 41841/12.

²²⁾ Disponibil online în programul *sintact.ro*

Totuși, acest rol special al avocaților, în calitate de profesioniști independenți, în administrarea actului de justiție presupune și o serie de îndatoriri, în special referitoare la conduita acestora, pentru a nu fi afectate în mod nejustificat drepturile celorlalți participanți.

Se observă că există anumite criterii de bază conturate prin jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului pentru analiza conflictelor dintre dreptul la exprimare și dreptul la viață privată sau demnitate. Dintre acestea, pot fi evidențiate următoarele: existența unui interes general, caracterul de judecată de valoare a afirmației, analiza bazei factuale sau gravitatea afirmațiilor. În cazul particular al avocatului, la analiza în balanță a celor două drepturi se adaugă și alte criterii suplimentare, precum cadrul procesual sau extraprosesual în care se fac anumite susțineri, caracterul general sau punctual/personal al criticilor, respectiv natura și gravitatea sancțiunilor. Toți acești factori trebuie să fie luați în considerare în evaluarea proporționalității unei ingerințe.